

Koppenhágai hármas

1. A LÉGÚTI ÉRZÉKENYSÉG

Hosszú függőfolyosón megyek, üveg-és-csupa-szerkezet csarnokban: meddig még? Hol találkozom csomagjaimmal? Hihető-e, hogy a három fekete táska újra összefut? Vállamon az egyik. Visszafordulni!... És most hová? — Sokan, sokan egy pultnál, ők mások, tőlem eltérő rendeltetéssel utaznak. Én itt megérkezni szeretnék, semmi tengerentúl, semmi további Skandinávia. A szárny felett ültem, lenéztem a partszegélynél, vitorlás húzott ki lassan, alkalmasint, sebességüktől mozgása se látszott, de az ott lent olyan volt, mint amit-már-ismerek táj. Megyek vissza a gép felé, ez is képtelenség. De végre: egy csoport, anya gyerekekkel, két tanácstalan magánzó, ők már társaim. Együtt vágunk neki; újra a függő, persze. Már látjuk a táblákat, találgatunk, egymásnak visszakiabálunk, lazán, hosszan szétszóródunk, nem tudom, ők mit éreznek, nekem pár percre valami megvan. Aztán, lent, sötétebb térben, melynek zűrzavarát már nem is érzékelem, elkezd forogni számomra is a futószalag, és a két feszes-tottyadt fekete — London Select és Puma —, elkezd forogni, az egyik eltűnik épp valami deszkafal mögött, de már megnyugtató ez. A légitársaság buszán a peronon maradok, lábam átugrom a hevederen — a Pumáén —, valaki előttem a lépcsőn ül, lila, zöld, sárga trikók és hátzissákok tömegében nyugodtan lehetek a városi végállomásig. Legföljebb csak tüsszögés foghat el, csak belülről árulhat el a test fizikai része; mint szokása. Nem számít már, mi volt az iménti félelem. Az értelmezést a megfigyelés váltja fel, bár így a sokaság résein át az útvonalból nem sok látszik. Nem számít az eltelt idő: ami mostanig, eddig a hajnalig, hogy itt ülök, és a Dunára nézek. Nyitva az ablak, lezuhantak az augusztus végi esők. Arcom borotválkozáshoz beszeszezve, világos köpenyben ülök, mint a Ny Carlsson Glyptothek, a szoborgyűjtemény bevart orrú rómaiainak valamely jelentéktelenebbje. Ahogy ők ott sorakoztak, hosszú folyosókon, termekben körben, fehéren, csont-poros kövek! Vagy a föld-mélye, világított teremben az etruszk ürgék, csoportjukat így hívtam. Betört szájjal kiabált az egyik, mint dühös kis csíkos kakas, mily nemes agyag, a másik karját tárta szét hiányosan, ágált, nem is tudom, a harmadik hiányzó fél lábról nyújtózkodott. Mintha benyúlhatott volna az üveg mögé

csontkezem, s ők ráröppentek volna, sok évezredből madarak. A repülőgépszárny körül, ahol újabban mindig ülök, nem nagyon kavarnak azok a hasonlat-évmilliók, melynek távolából nem találkozunk össze. Eminnét mi, akik két fekete csomag futószalagáért szorongunk már, s ők, akik még s még jobban szoronganak, de rezzenetlenek, mint mi majd azután-se talán, vagy csak képzeteinkben. A madár szemek jobban néztek rám — közben zuhogni kezd az eső itt most — távolodó, szemközt elhúzó gépekkel; megmutatom Szpérónak, ahogy fényképen ott van velem, a felhőket — persze, nem a tranzitfolyosót, nem a bevert orrú szobrokat, ahol tömeg hullámszik —, hát itt járunk. A légúti betegség! Becsukom az ablakot, mielőtt rám törne. Valami eső hozta? Vagy azután kezdődött, hogy ő akkor éjjel, egy légiútnyi, mondjuk, Budapest—Koppenhága, vergődés után a tenyeremben elcsitult? Fél szárnyát kilökte, de hát ebben még nem volt semmi gyanús. Kösz, hozod a kávé, kérlek, talán csukjuk be az ablakot, hideg van. A nyár forróságát most felváltja ez, holott nem is olyan rég alig-valami elég lett volna belőle. Hát most én is repülök, üzenni Szpérónak Koppenhágából, Hágából. Várj, mindjárt jön haza a barátod. Rezzentlen szemmel mennyire nem is érzékelik ők e bagatell dolgokat. Itt vagyunk, ráröppennek kezünkre újra, vagy rászállnak ugyanígy a St. James's Parkban, míg zúg két madárgépnyi fa, ezer s kétezer torok, ők, és napok múlva rájövök, ez se, ez se, ez se Szpéro, nem Alíz, a sánta, s nem az életkor-rekorder himveréb, Samu. De hát sietek vissza hozzátok, üzenném. Átvágok a földi pályaudvaron, földi mogyoró, ez jut eszembe, ahogy a repedéses, olajfoltozatos itt-is-csak-ugyanolyan aszfaltot nézem. Megyek a három fekete táskával, most lenne jó, ha rám törne akkor még az elmaradt légúti betegség, nem a szállodaportán, ahogy az űrlapot kitöltöm. Hanem hát az már csak ilyen: a helyváltoztatás, az idegenbe érkezés, ad valami fontosság tudatot a legjelentéktelenebb pillanatban is, meg sem kell feledkezni külön a levegőről s képzeteiről, e semmit most úti okmányaim szerint Koppenhágában itt állandó alakkal, lakhellyel és névvel fogom felruházni. Látod, mutatom egy fényképnek aztán a manzárdablakból, ez itt lenn a tizenkét sávós Vesterbrogade, szemközt a SAS-Royal, a Sheraton, a Királyi Porcelánbolt, s amott, ha nem vigyáz, egy biciklifolyamba zuhan egy támolygó öregember. Orrommal szárazon beleszimatolok a levegőbe, a fénykép rég a helyén, aztán rég délután van, rég kockaköves tér az itteni latin negyedben, a Tuborg sörgyár cehére szaxofonoznak a legjobb zenekarok, az eső elered, ernyőm kinyitom és egy katedrális tövéhez támasztom, fejem a térdem közé hajtom.

2. VÍZI JEL, JÁRDALEJTÉS

Hirtelen nyugtalanság fog el az Andersens Boulevard-on a Ny Carlsberg Glyptothek tetővilágított termében: ismerős

valami kép. De hát első napod, alig első néhány itteni esernyőnyitogatásod utáni idő ez még: akkor meg...? A szürke épületsarok, előtte vasrács, egyforma házak sorával betorkolló utca, a járda hajlata: és lejtése... Ez nem itt ez a város! Itt tavaly jártál, és most éveket vársz, hogy visszatérj — most már tudod, elolvasod a táblát, a század elején járt ott a festő, W. H. mester, s ez a British Museum, ahol a Russell Street, talán a Great, a Montague Streetet metszi, és lejt, és neked itt, itt lejt a járda. A Russell Square-re léptél ki a President utcájából, szállodádból, s jöttek ezek a süllyesztett előterű, rácsos-lépcsős házak, olcsóbb szállodák sora, fűrészpör s osztrigahéj nélkül. Könyvtárak; formatervező irodák, rajzasztalok, ablakokban virágcserepek, mintha a századelő világát kékelletnék zöldesen, megcsavarintott alakzatok; egy kis belsőudvari galéria, mintha Virginia vagy Leonard Woolf kabátja-kalapja ott lógna, vagy Vanessáé, aki átvitt egy képet a parván mögül a Tate Gallerybe, s te onnét, jössze-vissza erre, busszal már, leugrasz a Southampton Row és a Russell Sq. sarkán etc. De most, de most reggel: gyalog még, az első hónapok az Ó halála után, nem kevésbé megrendítő az egyik és a másik, Szpéro a kezében éjszaka ott, mintha csak a hajnal kellene megvárni, hogy éledjen e nyugovás, melyről pedig tudhattad volna rögtön, s Virginia, ahogy kifogják az Ouse-ból, borja, jav., botja — ennyi ez hát! — az agyagos talajba bevágva. A folyó nem vitte le őt a tengerig, nem egyesült, álma — vagy mi — szerint az örök hullámokkal; melyek örökek is, nem is. Hányszor fordult be itt — akár — a Montague Square (tévesztés!) és a Russell, a Great sarkán! Velem még nem jár itt végtelenség, ha nagyon akarnám, meg tudnám számolni — idegen —, hányszor fordultam be. Kétszer lerohant valami gyerekkocsit toló koldusnő, egyszer valaki az antikváriumoknál — súlyos kirakatok, sűrű kínálat, kicsit érdektelen, és lelkesítő elem, ahogy bedarálódik a továbbhaladásba, ahogy ez a város ezt teszi veled, egymást érik, átmenetesen, észre se veszed, változásai, hirtelen már írógéptömkegek előtt állsz, a Bloomsbury Streeten, a Shaftesbury vagy a Charing Cross olyan, hogy valamiben szinte bokáig gázolsz, de nem szemétben, sokaságban, míg fenn a fák nehéz ágai a buszok piros tetejét verik ütemre, ütemtelen, lelsz egy franciakenyeret; szombat éjjel, vasárnap hajnal jeligére; nyolc óra alig van, már ott mégy, mögötted a járdalejtés, ahogy ezt aztán itt veszed észre tulajdonképp Koppenhágában, a szürke képen, mely nemlétezőt derengtet, Őt, aki után jártál, a helyet, ahol, és ahová most megint hosszú idő kell, hogy visszatérj. Kiszállsz egy gondolatjelből. Egyszer valaki, este, az antikváriumok és a múzeumkert rácsa közt cikázott, lerobbantó jelenet, szó szerint visszahőköltetett egy nagy termetű, fekete embert, például, bemenekült a Kopt Streetre, átsiklottam az így támadott résen, de eltévedtem, végig attól kellett tartanom, beleütközöm megint a kéregetőbe, nem lesz-e kés a kezében már, bármi, s miért

járok erre én? Nem tudom, kik aludtak a galéria üres-poros mélyén, a zöld deszkázat kicsit előreszökkent, ez jól látszott — rácsok, rácsok — a rácskapu sötétjén túl is. Azok már mind alusznak, Szpéro, Éliás, Poszi, Csucusu, Pipi, akik... A tetővilágított térben villog a posztimpresszionista világosság, halványlilák, zölde-kék jégfényekben és fehér-sárgában a hegyek, kertek, mintha csupa cseresznye, baracka, jav., barackfa, kék-zöld-neon fa és tetővilágításbokorsor borult volna virágba. Hasalok ma is, ez abszolútumom, itt a szőnyegen egy képes folyóirat — s rajtam: Ó — felett, a posztimpresszionisták világossága, halványlila, zölde-kék jégé, jav., jégfény, kis pontok, téglalapok, apró részletekből összeáll valami. Szpéro nem apró részletekből állt össze, „Szpéro” és az a világom velük, ott egyetlen s osztatlanból — rajtam: Ó — vált valamivé valami, s az volt, nem volt fölöle kérdés. Tizenegy évig el nem mozdultam mellőle, végül is. A St. James' Park madarai kezemen, az öt belső tó hidain változatosan kelhetek-járhatok, a hazuról vitt sajtokorong héját elaprítom, hozzátörtelek morzsának helyi kenyeret, ülök a padok valamelyikén, köröttem a nép, ők, világosbarna, sötétbarna hátak, evidenciák, egy-és-osztatlan kis rikácsolások sokasága, mint posztimpresszionista pontok, melyekből egy raj így összeáll — aztán elröppennek, vagy továbbállók. Hirtelen ott megyek egy föld alatti folyosón, ez valami installáció, berendezett műalkotás. Lapos medence, kertben foglalhatna helyet, alig valami fény azonban, csak a nagy falsikon látszik egy képmás, világos-sárgás, mint Keats eszményei, oly frizurával, mint a Glyptothek szobrai, azok a fők. A víz csendesen majdnem moccanatlanul hullámszik lassan, a hullámok fölvetülnek egy fényforrás által a képre, az arc, a fej alakja, a haj, a tekintet mind jól kivehető. Hogyan jövök rá, hogy itt a vízbe kell nyúlni? Térdelek a sötétben, járnak-kelnek közben, kevesen, csuklóig a vízben a kezem, és a hullámok megmozdulnak, nekilódnak a képen, a vonások kivehetetlenné válnak, az arc zúrzavarba fordul, hull szét, vid, jav., vissza, össze és vissza, nagy nyugtalanság, s közben a kezem már valamire mozog, írhatnám „Virginia”, de eszembe se jut, írom, „Szpéro”, mindig egy kicsit följebb, följebb, van egy pillanat, hogy a víz színére, aztán a légbé, s elcsitul a hullámszás, még guggolok partján, aztán megyek.

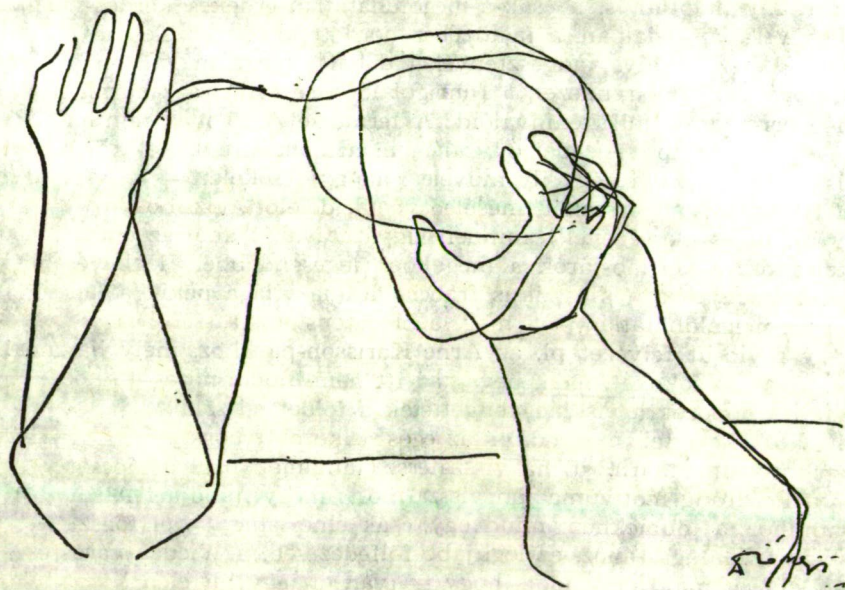
3. A FÖLDBE TÁRT FOK

A Vesterbrogadén, a szálloda félmanzárd ablakából a még magas napszállta felé kinézve, nyugatnak, ahogy közben az ablakszárny a szemközti magas házakat meg-meglengeti az óváros felé, üvegével, az elnyomott cigaretták, kisercent gyufamaradványok felett szabadon. Mit is tenni? Lemenni délután még? — igen, lemenni; igen, de minek. És ott megyek. A Fredriksberg Alle, talán az Allegadéig; vagy egy másik nap, már a vége felé, a Botanikus Kert, melyet kihagytam, helyette a Rózsakert szögletre nyírt hársfái alatt húztam ki az időt, míg nyit a múzeum, vagy más elhatározásra jutok, a múzeum melletti

tónál ültem, néztem az aktatáskás, fűnyírógépes, sierős, jav., sietős, gyerekekkel-totyogós, hány-óra-megkérdős kétlábúakat, vagy a kétlábú-szárnypáros társaságnak igyekeztem kedvére tenni, a nád szálainak közelében; a Stockholmsgade — az én utcám ott! —, féloldalas utca, munkába indultak, egy-egy autó eltűnt, látszott valami ételszerkezet, ki visz családot, ki pakol be dobozokat, és szinte semmi, semmi jármű a jelentős fasoron. A svédasztal narancsa elfogyott lassan a táskámból, héját a szárnypáros nép nem ette, a kacsák is csalódottan totyogtak vissza vizükbe. Odabent: a képek, a termék tagolása, az ismétlődés napra nap; ismétlődése annak, ami megvolt, látatlan látva, tér nélkül tárulva, egy — kiderül? — képzet jegyében, egy lábpáréban, mely megérint, egy szárnypáréban, mely fölcsap; mint Musztafa, ilyen vicc nincs, ki elszállt madarát, nem, „mint puszta fa, ki elszállt madarát” satöbbi és satöbbi hívja vissza. Elkészítendő valami tanulmány, gondolatban már ott járok — fordítandó majd valami tovább, aminek a kedvéért Bécsben jártam, a lépcsőfokok, a Porzellangasse, Alsergrund, Heimito von Doderer. S hogy egy lény mit is tesz önmagában, szárnyát csattogtatja olykor, mint egy szellőzködő madár, ezek elemzendők, e dolgok jönnek — és a Porzellangassén, a valóságban, de hát a főalak is ott lakott, s ott a nagy műpapagáj, melynek valódi létet elhiszek, s mond torokhangon torzítva kedélyesen valami „Állj Meg Már Pipi”-t, s vakunkra gondolok, képzet jegye derülne ki? Ahogy ők, a végleg elköltözöttek itt élnek, vagyis épp hogy csak nem itt, különben minden rendben, nem lehetséges-e „ugyanígy”, hogy nem is voltunk a világon stb. Ettől véd meg, hogy egyszerűen azért írsz, mert valakinek érdekes, hogy van Liechtensteinstrasse, és oda a Fürstengasse visz fel a Porzellangasse D-villamosától, és a Lépcső zöld korlátai felett a gesztenyelombokat alulról világítva fehér, nagy tejüveg burák vannak, este kinézel, nem a Vesterbrogadét látod, de ezeket, és szemközt a felújított szecessziós épület tetején 4-5-6, ilyen osztásban, (vagy 5-6-7, így) sorakoznak a keskeny kéménykürtök kipufogócsövei, és akkora a csend a Pasteurgassén — ez a hotel utcája, zsák —, hogy... hogy, de hát mit is, mit is. Fent az Arne Karlsson park. Négyzet fa asztal, deszka, ülsz ott, szórsz sajtéját, helyi morzsát, a Währingeren megkereshetnéd Doderer emléktábláját, mást csinálsz helyette, nézed a villamosokat, keresel jöttükben valami ritmust. Osztatlan volt, akármi képzet, hogy vannak ők, volt Ő, elég volt meglenni csak, mint egy semmilyen-ember-se-madár. Volt a középkori abszolútumképzetet feldolgozó klasszikus francia dráma világa, volt, hogy ez a világ a végképp helyi érdekű érthetetlenbe — nemcsak értetlenbe! — fordul. Megvéd, abba hagyta ezt — abba hagytam —, hogy a magad helyi érdekét mondd, helyi érdektelen tagolását egy „műnek”, meg, hogy valakit esetleg vonz a kérdés: hát miért fogod vissza magad, miért nem keresed fel a várost, mely a halottat elhordhatóvá tette, miért nem „kapsz szárnyra” arrafelé? Mit alkotsz mégis művi mód ebből akár? Miért nem próbálsz meg; másodszor milyen aztán, hogy Ő — van, csak épp — nem itt? Mit őrizgetnél megint, és mire tartalékolnád? Délelőtt; itthon maradsz? Most, ha lemennél, minek; itt vagy, nehezen lesz viselhető, délelőtt,

áthoznád Őt, még Samut se hozhatod, vedlik, veszélyes a repülés neki, tizenegy éves múlt; s Alízhoz, ahogy belebiccen a tenyeredbe — esetleg épp kiszaladó sérült lábbal; mozgásait igyekvőn kivítelezzve; aztán mint Szpéro oly teljességgel hasalva, oly Ő ő, míg ketten éltek — a rádió, melyet Szpéroval annyit hallgattatok, szól, Belgrád, a délelőtti zenei program előtt még Schubert, Pisztrángötös, közben valami szöveg újra s újra megszakítja —, volt ez a furdalás: álltál Alíz toronyszobája előtt — anyád kis kredencén a kalitka, kendővel kibélelve —, Alíz a tenyeredben, Szpéro közben az ősi házban, már drótozott ajtó stb., eszegetett, vagy kotlott, ült a hőségben a száraz füvek közt, alig félórakra lehetett kivakarni onnét, ez elégette, elkopott a lényeges szervek valamelyike, mire tartogatnám magam, kérdezem délelőtt, valahova betérek, lassan, túl lassan elzsibbad a túl heves, túl tompán heves-nem-tudom-mi, s szó sincs arról — egy alkonyi galéria a Cork Streeten, a Serpentine Galleryből a Hyde-parkon át a hazatérés, ahogy valaki hirtelen hanyattvágódik, lába a légben kalimpál — szétszaladt a lábpár, a szárnypár, a szem nem fejezte ki már Őt, nem önmagát —, s mintha virágcserepnyi föld puffanna, a törés visszafogott zajával, ellődul egy aktatáska, sietve tovább, valaki már gondozásába vette —, aztán, de hát újra s újra ezt mondod, a Knightsbridge metrómegállójához az a hosszú életbúcsú-folyosó-akár, szaxofonoznak, gitároznak egymástól függetlenül — ez az, egymástól ők teljesen, csak kényszerleg általad nem függetlenül — semmi „féltékenység”, Alíz és Szpéro, csak a szív szétszakad madár-szilánkra stb. Fel, ezt abbahagyni, a tanulmányba megpróbálni beleírni kifejtettebben, ami visszatér, akárhány halottal is, a csak-a-megoldhatatlan-érdekes kérdés-világba. Űlsz a Tabán-oldalban, a fa tövéhez hordott kövek közelében, lehajolgatsz, tavalyi vadgesztenyéket dobálsz hátra magad mögé, egy-egy gallyat elrendezel, a fűmagot idén se értél rá kihozni, még erre se, de mik tennivalóid? A természetes fű meg mintha kevésbé nőne épp. Az idei év, talán, halál nélkül múlik el körükben; visszajön a tavalyi négy ily művelet: ahogy a fokokat — a Lépcső! mely két világot összeköt, meséled végül, délelőtt, elzsibbadó agyad teljes élességével s minden vigyázatával, s ahol az emberi szereplők, e két-láb-járók a megejtően legesendőbbek, legkevesebbek, de az ellenjáték, a klasszikus francia dráma világa nekik a lépcső, a nem-megoldhatatlan, sőt, mely a Liechtensteinstrasséről is mily rövid-út felvezet pl. az Arne Karlsson-parkhoz, mely hasznos! —, ahogy a fokokat, igen, bevágtad itt nem-tudom-mi-és-mi-közé; aztán a dobozokra visszaegyengettétek a földet, ál-zöld látszatok kerültek még oda, s az egész elkezdett porladni és fonnýadni. Mármost, ha visszatérsz, tanulmányozni a lépcsőt — a Pisztráng motívuma jön vissza most; mégy mindjárt Alízhoz, Samuhoz, a többiekhez; mind egy, csak élne, élne —, el fogsz nézni a Zentagasséhoz, ez legújabb fölfedezésed, a Wieden-városrész részlete, és majd elmondod, hogy — (van ott egy hirtelen parkocskává szélesedő rész, amely...) etc.; vagy, meg, javíthatatlan, ugyanaz, mind le kell választani rólad, ami elhangzott,

amit mondani tudtál, és amit nem — ez a végső, amit kívánnál?
Hogy Ő ott lenne, ott — veled maradna? Talán ő már nem hagyna
el — ott — stb.; felkészültél a tanulmányra, teljesíteni
fogod e kötelességednek a mai délelőttre eső részét.
Koppenhága térképét rég elraktad, a négyzet asztal feljegyzéseit
— nézted az esőcseppáztatta betűket — fel se használtad. Fejből
írtad mindezt, mintha nem agyad, hanem agyaddal így vinni
valami mást akarnál elzsibbadás-felébb... mintha mennél, mennél.

DIÓSZEGI BALÁZS GRAFIKÁJA